

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за
магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему:
**«Дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку
(на прикладі ринку зерна)»**

Виконавець

студентка VI курсу ФЕУП
Генчева Валерія Георгіївна

_____
/підпис/

Науковий керівник

д. е. н., доцент
Сментина Наталія Валентинівна

_____
/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми На функціонування господарських систем помітно впливає інформація про стан національної економіки та ефективність ринкових механізмів конкуренції, ціноутворення, попиту і пропозиції, податків, грошей, валюти та інших процесів.

Сучасна економіка функціонує у часи постійних змін, що носять різноманітний характер, приймають різні форми і стосуються як економіки в цілому, так і окремих ринків. Найгостріше ці зміни проявляють себе саме в період економічних криз. З'являється дійсна потреба в вивченні реального становища економіки, в аналізі тенденції її змін і прогнозуванні економічних змін товарних ринків, для створення передумов позитивного розвитку ринкових відносин. Оцінити якісні та кількісні перетворення можна за допомогою кон'юнктурних досліджень. Тож не випадково кон'юнктура є предметом багатьох досліджень.

Кон'юнктура – це економічна ситуація, що складається на ринку та характеризується рівнем попиту і пропозиції, ринковою активністю, цінами, об'ємами продажів, рухом відсоткових ставок, валютного курсу, заробітної плати, дивідендів, а також динамікою виробництва і споживання

Найважливіша складова агропромислового комплексу – зернова галузь. Рівень розвитку зернового господарства значно впливає на стан інших галузей АПК і, як наслідок, на соціально-економічну ситуацію в країні. Забезпечення населення продуктами вітчизняного виробництва – важливий стратегічний напрямок, оскільки це має величезний вплив не лише на продовольчу, а й на національну безпеку країни.

Серед численних наукових розробок подібного спрямування можна виокремити праці таких учених, як О. І. Кондратюк, П. І. Гайдуцький, І. Г. Кириленко, Є. М. Кирилюк, Р. П. Саблук та ін. Не дивлячись на їхній вагомий внесок, зерновий ринок вимагає постійної уваги, особливо в умовах глибокої продовольчої кризи та подальших досліджень.

Мета дослідження полягає в узагальненні теоретичних аспектів кон'юнктурних досліджень товарних ринків, в аналізі сучасного стану на ринку зерна України та світу, у виявленні прогнозних перспектив ринку зерна України в контексті основних завдань державної економічної політики.

Завдання дослідження:

- визначити сутність та основні завдання кон'юнктурних досліджень товарного ринку;
- розглянути методи кон'юнктурних досліджень;
- охарактеризувати ринок зерна, його різновиди та структуру;
- узагальнити економічні інтереси суб'єктів ринку зерна;
- провести загальну оцінку кон'юнктури зернового ринку України;
- дослідити сучасний стан світового ринку зернових культур та визначити місце України в ньому;
- проаналізувати проблеми розвитку зернового ринку України та визначити перспективи держави у світовому масштабі;

- спрогнозувати зміну показників, що характеризують ситуацію на ринку зерна України.

Об'єкт дослідження – процес дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку зерна.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та прикладних аспектів кон'юнктурних досліджень та прогнозування попиту на товарному ринку.

Методи дослідження: діалектичний – для виявлення стану об'єктів в процесі їх життєдіяльності на досліджуваному ринку; аналіз - для деталізації та розділення об'єкта дослідження на окремі важливі складові елементи; синтез для узагальнення розрізнених аспектів методики формування показників; порівняння для зіставлення даних галузі у динаміці; табличний (графічний) – для наочного відображення результатів дослідження.

Інформаційна база дослідження: фундаментальні положення теорії кон'юнктурного аналізу, законодавство України про зерно та ринок зерна в Україні, а також державні цільові програми, офіційні статистичні матеріали державної служби статистики України, результати наукових узагальнень дослідників щодо ситуації на ринку зерна України і світу.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (54 найменування). Загальний обсяг роботи становить 83 сторінок. Основний зміст викладено на 78 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 17 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 статтю: «Прогнозні перспективи на ринку зерна України»// «Науковий студентський вісник» факультету економіки та управління підприємництвом, 2017 р.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «*Теоретичні аспекти кон'юнктурних досліджень*» розглянуто поняття, необхідність та основні завдання кон'юнктурних досліджень товарного ринку, методи кон'юнктурних досліджень товарного ринку, поняття, різновиди та структура ринку зерна.

У другому розділі «*Аналіз кон'юнктури ринку зерна*» проаналізовано основні суб'єкти на ринку зерна, проаналізовано кон'юнктуру ринку зерна України, та загальну ситуацію, яка складалася на світовому ринку зернових культур, визначено місце України на світовому ринку зерна.

У третьому розділі «*Прогнозні перспективи на ринку зерна в Україні та світі*» виявлено основні проблеми розвитку зернового ринку України та визначені перспективи держави у світовому масштабі та зроблено прогноз кон'юнктурних показників ринку зерна України

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Кон'юнктура ринку – це економічна ситуація, що складається на ринку та характеризується рівнем попиту і пропозиції, ринковою активністю, цінами, об'ємами продажів, рухом відсоткових ставок, валютного курсу, заробітної плати, дивідендів, а також динамікою виробництва і споживання. Кон'юнктурні дослідження за своєю сутністю – це система дій та заходів науково-дослідної діяльності, що спрямовані на отримання достовірної інформації про стан кон'юнктури галузевого, товарного чи регіонального ринку. Основна мета кон'юнктурних досліджень – виявлення та моделювання тенденцій та закономірностей розвитку ринку.

2. Методами кон'юнктурних досліджень прийнято вважати діалектичний спосіб підходу до аналізу процесів ринку в їх формуванні та розвитку.

Методи, що зазвичай використовують в кон'юнктурному аналізі, традиційно поділяють на три основні групи: методи економічного загальносистемного аналізу; економіко-математичні методи; економіко-статистичні і методи математичної статистики.

3. Ринок зерна займає важливе місце не лише в структурі аграрних відносин, а й загалом в економіці держави. Зернова продукція є джерелом багатства народу. Зерновий ринок – це система товарно-грошових відносин, що виникають між його суб'єктами в процесі виробництва, зберігання, торгівлі та використання зерна на засадах вільної конкуренції, вільного вибору напрямів реалізації зерна та визначення цін, а також державного контролю за його якістю та зберіганням. За критерієм окремих видів зернової продукції, зерновий ринок поділяється на такі три основні сегменти: ринки продовольчого та фуражного зерна і ринок насіння.

4. Відповідно до «Закону про зерно та ринок зерна в Україні» суб'єктами ринку зерна вважають: суб'єкти виробництва зерна; суб'єкти зберігання зерна; Аграрний фонд та інші суб'єкти державних заставних закупівель зерна та державної аграрної інтервенції; акредитовані біржі; Аграрний страховий пул створений відповідно до Закону України "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою"; Гарантійний фонд; інші суб'єкти господарювання, що діють на ринку зерна.

5. За останні п'ять років виробництво зернових та зернобобових культур в Україні зросло майже на 43%. При цьому акцент зроблено на традиційних для України зернових культурах: пшениці, кукурудзі, ячменю та соняшнику.

6. Структура виробництва зернових та зернобобових у 2016 має такий вигляд: кукурудза (33%), пшениця (31%), соняшник (16%), ячмінь (11%), соя (5%), ріпак і кольза (1%), овес (0,6%), жито (0,5%), сорго (0,3%), просо (0,2%), гречка (0,2%), рис (0,08%), тритикале (0,07%) та зернобобові, що включають квасолю, горох, нут, сочевицю та люпин солодкий, (1%).

7. У виробництві зернових в Україні лідирує Полтавська область (9%), де було вироблено 5783,1 тис. тонн, що майже на 8% більше ніж у попередньому році. На другому місці – Вінницька область (8%) – 5563,5 тис. тонн. Третє місце між собою

поділяють Харківська та Одеська області (7%), – 4316,7 тис. т та 4403,3 тис. т відповідно. Найнижчий відсоток у структурі виробництва (1%) належить трьом областям: Івано-Франківській, Чернівецькій, Закарпатській, де виробництво зерна становило 772,8 тис. тонн, 507,4 тис. тонн та 412,4 тис. тонн відповідно.

8. Незважаючи на нестабільну ситуацію в Україні, зернотрейдери продовжують штурмувати зарубіжні ринки. Найбільші компанії-експортери в Україні – «Нібулон», «Кернел», «Каргілл», ДПЗКУ, «Європа-Транс ЛТД».

9. Володіючи безумовно вигідним геополітичним розташуванням та потужний ресурсний потенціалом, Україна має всі шанси стати одним із світових лідерів експорту зерна. Однак низка проблем, пов'язаних із логістичним обслуговуванням експортних поставок, суттєво знижує конкурентоздатність українського зерна на світових торговельних площадках.

10. Що стосується прогнозних показників, то в Україні очікується збільшення виробництва зернових та зернобобових.

Посівні площі у майбутньому будуть зменшуватись, разом з тим, це не позначиться на збільшенні валового збору зернових та зернобобових культур. Це можливо за рахунок збільшення урожайності зернових яка помітно зростатиме кожного року.

Прогноз попиту на пшеницю та ячмінь буде стрімко зростати. До 2018 року попит зросте приблизно на 30000 тис. тонн у порівнянні з 2012 роком.

З кожним роком відбуватиметься стабільне збільшення експорту зернових, прогноз також буде підтримувати цю тенденцію, і в 2018 році обсяг експорту зерна становитиме близько 48000-49000 тис. тонн.

Загалом згідно з прогнозом в Україні намітилася чітка тенденція до зростання валового виробництва зерна на найближчі роки. Слідом за виробництвом зростатиме й експорт зерна, що збільшить надходження грошових коштів до державного бюджету. Відповідно, зернова галузь має значний потенціал розвитку, що може сприяти покращенню економічної ситуації не лише в агропромисловому комплексі, а й в економіці України загалом. Однак зміцнення потенціалу та розвиток зернового сектору повинен відбуватися за умов правильної державної політики стосовно підтримки аграрного комплексу в цілому, та зокрема зернової галузі.

АНОТАЦІЯ

Генчева Валерія Георгіївна, «Дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку (на прикладі ринку зерна)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою професійного спрямування «Економіка, планування та управління бізнесом», Одеський національний економічний університет – Одеса, 2018 рік

У роботі розглядаються теоретичні аспекти кон'юнктурних досліджень товарного ринку. Визначено поняття кон'юнктури ринку, необхідність та основні завдання аналізу ринку. Розглянуті методи кон'юнктурних досліджень. Виявлені різновиди та структура ринку зерна.

Проведено аналіз кон'юнктури ринку зерна. Визначені основні суб'єкти на ринку зерна. Проаналізовано кон'юнктуру ринку зерна в Україні. Приведена загальна характеристика кон'юнктурних змін на світовому ринку зерна, позиції та перспективи України.

Визначені проблеми розвитку зернового ринку України. Спрогнозовані кон'юнктурні показники ринку зерна України.

Ключові слова: кон'юнктура ринку, товарний ринок, ринок зерна, урожайність, попит, пропозиція, експорт, імпорт.

ANNOTATION

Hencheva Valeriia Heorhiivna, «Researching and forecasting market conjuncture (on the example of the grain market)».

Thesis for Master degree in specialty “Entrepreneurship, Trade and Stock Exchanges” under the program “Economics, Planning and Business Management” Odessa National University of Economics – Odessa, 2018

Diploma thesis deals with theoretical aspects of market researching of the commodity market. The concept of market conditions, necessity and main tasks of market analysis are defined. The methods of conjuncture studies are considered. Varieties and grain market structure are revealed.

An analysis of the grain market conjuncture is carried out. The main subjects in the grain market are identified. The conjuncture of the grain market in Ukraine is analyzed. The general characteristic of conjunctural changes on the world grain market, the position and prospects of Ukraine are presented.

The problems of development of grain market of Ukraine are determined. Predicted conjuncture indicators of the Ukrainian grain market.

Keywords: market conjuncture, commodity market, grain market, crop capacity, supply, demand, export, import.